

Посилання на статтю

Крыль Я.М. Вузькофункціональний підхід в управлінні фінансово-економічною безпекою банківської установи / Я.М. Крыль, Є.І. Овчаренко // Управління проектами та розвиток виробництва: Зб.наук.пр. – Луганськ: вид-во СНУ ім. В.Даля, 2012. – № 4(44). – С. 45-52. – Режим доступу: <http://www.pmdp.org.ua/images/Journal/44/12kymbbu.pdf>

УДК 005.2+65::658.155.012.7+336.7

Я.М. Крыль, Є.І. Овчаренко

ВУЗЬКОФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ПІДХІД В УПРАВЛІННІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ

Розглянуто особливості управління фінансово-економічною безпекою банку. Визначено переваги вузькофункціонального підходу в управлінні фінансово-економічною безпекою банку. Розглянуто можливості поєднання концепції вузькофункціонального підходу з вимогами управління економічною безпекою банківської установи. Рис. 1, дж. 6.

Ключові слова: фінансово-економічна безпека, фінансові ресурси, вузькофункціональний підхід, банк, ризик.

Я.Н. Крыль

УЗКОФУНКЦИОНАЛЬНЫЙ ПОДХОД В УПРАВЛЕНИИ ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТЬЮ БАНКОВСКОГО УЧРЕЖДЕНИЯ

Рассмотрены особенности управления финансово-экономической безопасностью банка. Определены преимущества узкофункционального подхода в управлении финансово-экономической безопасностью банка. Рассмотрены возможности сочетания концепции узкофункционального подхода с требованиями управления экономической безопасностью банковского учреждения. Рис. 1, ист. 6.

J.M. Kryl

CONFINED-FUNCTIONAL APPROACH OF A BANK FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY MANAGEMENT

Features of a bank financial and economic security management are considered. Advantages of confined-functional approach in a bank financial and economic security management are curtained. Possibilities to combine the confined-functional approach conception and requirements for a bank economic security management are considered.

Постановка проблеми. Головною метою забезпечення фінансово-економічної безпеки банку є досягнення максимальної стабільності функціонування, а також створення основи і перспектив зростання незалежно від об'єктивних і суб'єктивних чинників загроз. У реальних умовах непередбачуваної фінансової кон'юнктури це особливо актуально. У загальному розумінні фінансово-економічна безпека банківської діяльності – це стан найбільш

ефективного використання фінансових ресурсів для запобігання загрозам та забезпечення стабільного функціонування комерційних банків. Для досягнення найбільш високого рівня фінансово-економічної безпеки банківська установа повинна проводити роботу із забезпечення стабільності і ефективності функціонування основних її складових, до яких належать: фінансова складова, інформаційна складова, техніко-технологічна складова, кадрова складова, правова складова тощо.

Фінансова складова є найбільш важливою, оскільки фінансова стабільність свідчить про забезпеченість банку власними фінансовими ресурсами, рівень їх використання, напрям розміщення. Тому найбільш важливою і складною є проблема забезпечення фінансової складової безпеки комерційного банку, оскільки в стійкому, ефективно працюючому банку є достатні засоби для вирішення завдань із захисту інформації, охорони співробітників банку, залучення в усі структури висококваліфікованих фахівців. З іншого боку, фінансова складова – це результуюча усіх інших складових, її високий рівень зумовлюється успішністю дій з інших складових [1].

Серед найпоширеніших підходів до забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єкта господарювання найменш чутливим до виявів неузгодженості управління і його фінансово-економічною безпекою є вузькофункціональний підхід. Такий підхід якнайкраще відповідає національним управлінським реаліям і традиціям завдяки своїм властивостям забезпечувати відповідність управління фінансово-економічною безпекою банку ідеології сучасних систем управління. Його імплементація в практику діяльності банків може бути здійснена без суттєвих змін сучасних технологій ухвалення управлінських рішень і руйнування стереотипів поведінки менеджерів.

В основу технології застосування вузькофункціонального підходу покладена ідея об'єднання апарату аналізу фінансово-господарської діяльності та традиційних для національної практики методів і технологій прийняття рішень, що виступає ідеологічною основою побудови системи фінансово-економічної безпеки банку. У цьому випадку обліково-аналітичне забезпечення управлінням фінансово-економічною безпекою не потребує значних додаткових налаштувань інформаційної системи банку. Отже, проблематика імплементації положень вузькофункціонального підходу до управління фінансово-економічною безпекою банківської установи з метою вдосконалення такого управління є актуальною та потребує теоретичного доопрацювання та розроблення відповідного управлінського інструментарію.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. За результатами аналізу підходів до розуміння фінансово-економічної безпеки суб'єкта господарювання, а також з урахуванням того, що управління нею перебуває на етапі становлення, у дослідженні вважається, що розпочинати таке управління необхідно з використання ідеології більш простих і зрозумілих підходів до забезпечення економічної безпеки. Таким підходом є вузькофункціональний, у межах якого фінансово-економічну безпеку необхідно спочатку забезпечити в окремих функціональних підсистемах банку, а потім уже переходити до забезпечення фінансово-економічної безпеки з позиції складніших підходів.

У контексті вузькофункціонального підходу вважається, що фінансово-економічна безпека банківської установи – це стан установи, що характеризується її здатністю виконувати властиві їй функції для досягнення фінансових цілей з урахуванням наявних ризиків настання небажаних змін у цьому стані. В такому розумінні управління фінансово-економічною безпекою банківської установи – це не сукупність прямих забезпечувальних управлінських дій, а дії непрямого характеру, скеровані на підтримання фінансової підсистеми

банку в прийнятному стані. У такому випадку фінансово-економічна безпека буде підтримуватися на прийнятному рівні головним чином за рахунок відсутності або малої ймовірності настання загрозливих умов та обставин [2].

Управлінські рішення щодо фінансово-економічної безпеки банку на засадах вузькофункціонального підходу формуються шляхом поєднання поняття теорії ухвалення рішень "функціональність" і поняття управління фінансово-економічною безпекою суб'єкта господарювання "вузькофункціональність" та інтеграції апарату аналізу фінансово-господарської діяльності та традиційних для національної практики методів і технологій ухвалення управлінських рішень.

Суть фінансової складової безпеки банківської діяльності полягає в забезпеченні організаційно-управлінських, режимних, технічних і профілактичних заходів, що гарантують якісний захист прав і інтересів комерційного банку, зростання статутного капіталу, підвищення ліквідності активів, забезпечення зворотності кредитів, збереження фінансових і матеріальних цінностей та оптимізації джерел коштів такого забезпечення [1].

Під процесом забезпечення фінансово-економічної безпеки банку слід розуміти сукупність заходів, спрямованих на запобігання збитку від негативних дій на їх економічну безпеку за різними аспектами фінансово-економічної діяльності. Запобігання збитку, не лише такого, що явно загрожує фінансово-економічній безпеці банку, але і потенційно можливого, являє собою зміст роботи фахівців з безпеки банку.

Аналіз літературних джерел з питань економічної безпеки дає можливість виокремити два принципово різних підходи до визначення сутності фінансової безпеки суб'єктів господарювання. Перший припускає, що: "фінансова безпека суб'єкта господарювання – стан фінансових ресурсів, за якого забезпечується ефективна (прибуткова) діяльність суб'єкта господарювання, захист його фінансових інтересів та здатність зберігати свою ліквідність і платоспроможність та фінансові можливості під впливом різного роду небезпек і загроз" [3, с. 17]. Другий зауважує на те, що: "фінансова безпека суб'єкта господарювання складається зі здатності суб'єкта господарювання самостійно розробляти і проводити фінансову стратегію у відповідності з цілями загальної, корпоративної стратегії, в умовах невизначеного і конкурентного середовища" [4, с. 36]. Ключова відмінність цих понять полягає у розумінні фінансової безпеки суб'єкта господарювання чи то у якості "стану", чи то у якості "здатності до діяльності". Але будь-яке визначення вказує на те, що головна умова фінансової безпеки банку – це вміння протистояти існуючим і виникаючим небезпекам, загрозам, які або намагаються завдати фінансового збитку банку, або небажано змінити структуру капіталу, або примусово ліквідувати банк.

Аналіз наукової літератури, де аналізується фінансово-економічна безпека банку дає змогу виділити такі фактори економічної безпеки банківської установи: рівень ліквідності, ступінь впровадження інновацій, збереження активів, забезпечення прибутковості, охорона інформації, забезпечення високої винагороди персоналу, кваліфікація співробітників, організаційна система банків тощо [1, 3, 5].

Отже, зарубіжний та вітчизняний досвід забезпечення фінансово-економічної безпеки свідчить, що для боротьби з усією сукупністю потенційно можливих загроз потрібна струнка і цілеспрямована організація процесу протидії. Причому в організації цього процесу повинні брати участь не лише люди відповідальні за цей напрям, а також: професійні фахівці, керівництво організації, провідні співробітники організації. Така організація можлива лише при умові застосування вузькофункціонального підходу в управлінні фінансово-економічною безпекою банку.

Метою статті є абстрактно-теоретичне поєднання обставин та умов забезпечення фінансово-економічної безпеки банку з вимогами концепції управління економічною безпекою банківської установи у аспекті використання вузькофункціонального підходу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Забезпечення власної фінансово-економічної безпеки є одним з постійно діючих напрямів діяльності будь-якої кредитно-фінансової організації. Відповідно управління фінансово-економічною безпекою виступає одним з необхідних елементів внутрішньобанківського менеджменту. Воно визначається як формалізований (тобто закріплений у відповідних нормативних документах) процес, спрямований на вищення встановленого переліку управлінських завдань за відповідним напрямом діяльності. Як такий документ виступає концепція фінансово-економічної безпеки банківської установи.

Концепція фінансово-економічної безпеки банку виражає систему поглядів на проблему безпеки на різних етапах і рівнях діяльності, а також основні принципи, напрями і етапи реалізації заходів безпеки [1, с. 217].

Основною метою системи фінансово-економічної безпеки є попередження, запобігання загрозам і ліквідація їх наслідків. Цілями системи фінансово-економічної безпеки банку є: захист прав установи і співробітників; збереження і ефективне використання фінансових, матеріальних, людських і інформаційних ресурсів; підвищення іміджу і зростання прибутку за рахунок забезпечення якості послуг і безпеки клієнтів.

До основних об'єктів фінансово-економічної безпеки банку належать:

держава – її кошти і інформаційні ресурси;

власники – їх кошти, матеріальні цінності і інформаційні ресурси, що належать їм на правах власності;

клієнти – юридичні і фізичні особи – їх кошти, матеріальні цінності і інформаційні ресурси, що передаються банку у порядку, встановленому законами України;

співробітники – їх знання про кошти, матеріальні цінності і інформаційні ресурси власників та клієнтів, а також навички в роботі з ними [3, с. 104].

Виходячи з такої номенклатури об'єктів фінансово-економічної безпеки банку основними завданнями системи безпеки є:

прогнозування і своєчасне виявлення і усунення загроз безпеці персоналу і ресурсам банку; причин і умов, сприяючих завданню фінансового, матеріального і морального збитку, порушенню його нормального функціонування і розвитку;

віднесення інформації до категорії обмеженого доступу (державною, службовою, банківською і комерційною таємницям, іншій конфіденційній інформації, що підлягає захисту від неправомірного використання), а інших ресурсів – до різних рівнів уразливості (небезпеки) і що підлягають збереженню;

створення механізму і умов оперативного реагування на загрози безпеці і прояв негативних тенденцій у функціонуванні банку;

ефективне припинення загроз персоналу і посягань на ресурси на основі правових, організаційних і інженерно-технічних заходів і засобів забезпечення безпеки;

створення умов для максимально можливого відшкодування і локалізації збитку, що завдається, неправомірними діями фізичних і юридичних осіб, послаблення негативного впливу наслідків порушення безпеки на досягнення стратегічних цілей банку [3, с. 106-107].

Звідси випливає, що визначення і прогнозування можливих загроз і усвідомлення їх небезпеки потрібні для обґрунтування, вибору і реалізації захисних заходів, адекватних загрозам банку.

Загрози фінансовим ресурсам банку проявляються у вигляді:
неповернення кредитних позик;
шахрайства з рахунками і вкладками;
підроблених платіжних документів і пластикових карток;
розкрадання коштів з кас і інкасаторських автомобілів [4].

Однією з найважливіших вимог до управління фінансово-економічною безпекою банку є співмірність витрат на забезпечення безпеки банку реальному рівню загроз. Ця вимога пов'язана з реалізацією принципу розумної достатності. З позиції кінцевої ефективності системи в рівній мірі неприпустимо економити на даному напрямі діяльності, послабляючи власну безпеку, і перебільшувати можливі загрози, здійснюючи зайві, тобто витрати, що не окупаються. Враховуючи, що керівництво служби безпеки з очевидних причин схильне саме до завищення рівня потенційних загроз, для дотримання цієї вимоги бажане залучення незалежних експертів в особі співробітників державних правоохоронних органів або приватних охоронних структур [1].

Отже, ознакою збереження фінансово-економічної безпеки банку є контроль і балансування прибутків і витрат економічної системи, що виражається у підтримці постійної фінансової рівноваги між надходженнями та видатками банку, іншими словами, у підтримці ліквідності. При цьому на збереження фінансово-економічної безпеки банку чинять значний вплив такі чинники:

- кваліфікація облікового і фінансово-економічного персоналу;
- кваліфікація і навички вищого керівництва банку;
- юридичне забезпечення і експертиза договорів і контактів банку;
- ефективність системи внутрішнього контролю;
- касова, податкова і платіжна дисципліна;
- збутова і маркетингова стратегія банку [3].

Для використання вузькофункціонального підходу в управлінні фінансово-економічною безпекою банку необхідно конкретизувати об'єкти управління, встановити суб'єкт управління та розробити управлінський інструментарій.

Суб'єкт та об'єкт управління економічною безпекою слід конкретизувати з урахуванням імплементації положень ризик-менеджменту. Для цього з використанням основних понять ризик-менеджменту – "ризик" і "небажані зміни" – слід увести поняття "ризик настання небажаних змін", що є спрощеним аналогом поняття "загроза" та ідеологічно поєднує негативність поняття небезпеки й імовірнісну природу ризику. Управління фінансово-економічною безпекою банку в цьому контексті являє собою виконання послідовних, взаємопов'язаних блоків дій з використанням пристосованих до завдань управління методик і моделей, що дозволяють виявити, оцінити та зменшити дію ризиків небажаних змін до прийняттого рівня з мінімальними витратами ресурсів. Зважаючи на це, первинною метою управління фінансово-економічною безпекою банку є виявлення об'єктів, на які впливає певний вид ризику. Тому у виборі переважного варіанта дій в управлінні фінансово-економічною безпекою банку важливо мати інформацію про те, який об'єкт і яким чином піддається ризику. Така інформація поряд зі знанням про реальний ступінь захищеності об'єкта дає можливість передбачити необхідні управлінські дії та виділити кошти для запобігання ризику, розробити та реалізувати заходи щодо захисту об'єкта [2, 6].

Управління ризиком небажаних змін у межах вузькофункціонального підходу до управління фінансово-економічною безпекою банку має відбуватися з використанням методів управління ризиками, їхньої оптимізації й методик проведення одноактного та процесного контролю.

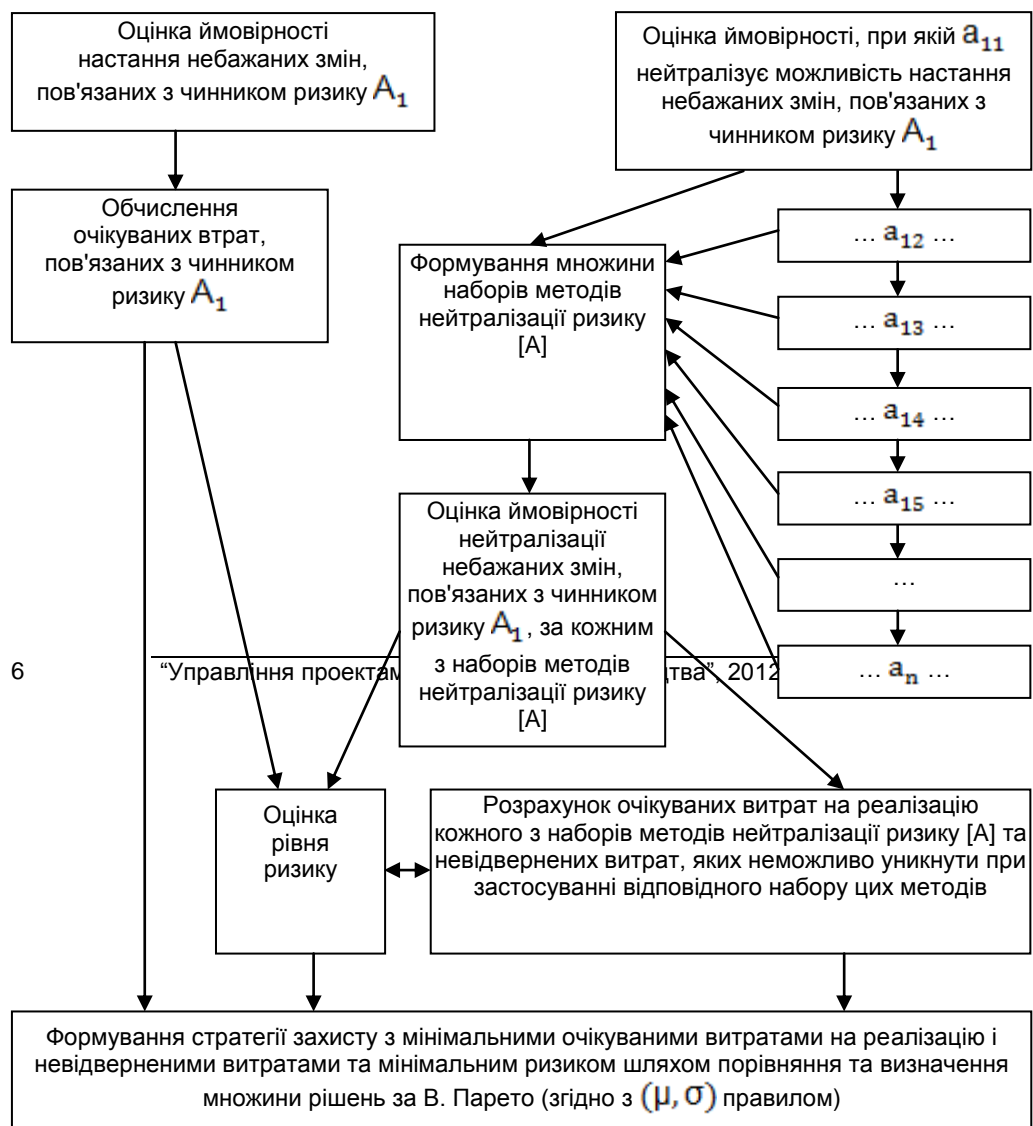
Послідовність ухвалення управлінського рішення залежить від вибраної стратегії захисту банківської установи. Слід виділяти такі їх типи: орієнтовані на

усунення наявних або запобігання можливим загрозам; націлені на запобігання впливу наявних або можливих загроз на об'єкти безпеки; скеровані на компенсацію збитків, яких зазнали внаслідок реалізації загроз. Стратегії третього типу мають ситуаційний характер, вони придатні для ситуацій, коли збиток можна компенсувати або коли немає можливості реалізувати стратегії першого або другого типів. Саме завдяки ситуаційному характеру стратегії захисту банківської установи, що скерована на компенсацію збитків, має бути приділено увагу в управлінні фінансово-економічною безпекою банку, що здійснюють діяльність у швидкозмінюваному зовнішньому середовищі.

Реалізація стратегії захисту банківської установи, що скерована на компенсацію збитків, передбачає використання прийнятних для банку методів нейтралізації окремих ризиків. Кожен метод нейтралізації вимагає певних витрат на нейтралізаційні та профілактичні заходи. В управлінні фінансово-економічною безпекою банку може використовуватися один з двох методів ризик-менеджменту: метод запобігання ризику або метод прийняття ризику. Застосування методу запобігання ризику передбачає розроблення стратегії захисту від небажаних змін, для реалізації якої використовують методи нейтралізації ризиків. Метод прийняття ризику, по суті, зводиться до бездіяльної поведінки в ситуації можливості настання ризику та неможливості запобігти втратам від небажаних змін.

Витрати на нейтралізацію конкретного ризику не мають перевищувати очікувані втрати підприємства, зумовлені небажаними змінами, пов'язаними з цим ризиком. Тобто управлінські рішення щодо забезпечення фінансово-економічної безпеки банку за вартісним критерієм ухвалюються тоді, коли можливі втрати від бездіяльності перевищують або дорівнюють витратам на застосування методу нейтралізації ризику. Застосування вартісного критерію в ухваленні управлінського рішення виражає фінансову скерованість вузькофункціонального підходу в управлінні фінансово-економічною безпекою банку.

Формування стратегії захисту, скерованої на компенсацію збитків, зміст якої зводиться до захисту від ризику, дозволяє в управлінні фінансово-економічною

безпекою банку оцінювати відповідну ймовірність подій, урахувати зміну обставин, тобто постійно корегувати стратегію. На рис. 1 на прикладі чинника ризику A_1 графічно подано схему формування стратегії захисту.

Рис. 1. Послідовність формування стратегії захисту банківської установи, скерованої на компенсацію збитків (на прикладі чинника ризику A_1) [6]

Включення того чи іншого набору методів нейтралізації ризику до стратегії захисту відбувається згідно з (μ, σ) - правилом, де основним критерієм є мінімальні очікувані витрати на реалізацію методів нейтралізації певного ризику та невідвернені витрати, яких неможливо уникнути при застосуванні відповідного набору цих методів. Допоміжним критерієм є мінімальний рівень ризику. Вибір управлінських дій у межах сформованої стратегії захисту не є однозначним, його пропонується здійснювати з використанням визначення множини рішень за В. Парето, що надасть можливість швидкої адаптації стратегії захисту банківської установи до змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі. Користуючись поданою на рис. 1 послідовністю, можна обирати управлінські дії щодо кожного з детермінованих для банківської установи ризиків.

Висновки. Слабкість системи економічної і фінансової безпеки, відсутність конструктивних методів захисту банківської діяльності зумовлює її нестійкість. Проте науково обґрунтованої концепції і механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки банківської діяльності допоки не склалося.

Серед проблем захисту банківської діяльності від загроз зовнішнього і внутрішнього характеру усе більш актуальною є необхідність забезпечення охорони фінансових ресурсів, захист інформації, майна і персоналу комерційного банку, створення механізмів фінансово-економічного захисту банківської системи тощо.

Управління фінансовими ресурсами, грошовими потоками банку є одним з ключових елементів усієї системи сучасного управління, що має особливе, пріоритетне значення для сьогоднішніх умов банківської діяльності. Для цього необхідно, щоб менеджери різних рівнів знали теорію фінансово-економічної безпеки, її структуру, об'єкти безпеки, основні небезпеки і загрози, кількісні і якісні показники оцінки рівня фінансово-економічної безпеки, методи аналізу чинників і, що особливо важливо, основні напрями забезпечення безпеки, а також уміли втілювати на практиці теоретичні положення [5].

Вузькофункціональний підхід значною мірою відповідає вітчизняним банківським управлінським реаліям і традиціям, забезпечує певну комплементарність ідеологій управління фінансово-економічною безпекою банку та побудови сучасних систем управління банківської установи. У межах вузькофункціонального підходу управлінський вибір зводиться до простого вибору за вартісним критерієм – чинити так, як дешевше: витратити кошти на забезпечення фінансово-економічної безпеки або на ліквідацію наслідків небезпеки. При застосуванні гармонізаційного та ресурсно-функціонального підходів такий вибір неможливий. Формування стратегії захисту, скерованої на компенсацію збитків, зміст якої зводиться до захисту від ризику, дозволяє в фінансово-економічній безпеці банку оцінювати відповідну ймовірність подій, урахувати зміну обставин, тобто постійно корегувати стратегію.

Перспективи подальших розвідок. Важливим перспективним напрямом досліджень у цьому напрямку є встановлення та квантифікація доступних для

використання у конкретній банківській установі методів нейтралізації небажаних змін, що пов'язані з фінансовим аспектом діяльності банку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Управління фінансово-економічною безпекою: навч. посіб. / [Кириченко О.А., Лаптев С.М., Пригунов П.Я. та ін.] ; ред. В. С. Сідак. – К.: Дорадо-друк, 2010. – 480 с.
2. Криль Я.М. Дескриптивна комплементарність забезпечення економічної безпеки та вітчизняних управлінських традицій / Є.І. Овчаренко, Я.М. Криль // Економіка. Менеджмент. Підприємництво. Зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. Вип. 23. Ч. II. – Луганськ: СЛУ ім. В. Даля, 2011. – С. 211-217.
3. Барановський О.І. Фінансова безпека: [монографія] / Олександр Іванович Барановський. – К.: Фенікс, 1999. – 338 с.
4. Камлик М.І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект: навч. посіб. / М.І. Камлик. – К.: Атіка, 2007. – 432 с.
5. Економічна безпека підприємств, організацій та установ: навч. посіб. / [Ортинський В.Л., Керницький І.С., Живко З.Б. та ін.]. – К.: Правова єдність, 2009. – 544 с.
6. Криль Я.М. Вибір способу управлінських дій за вузькофункціональним вартісним критерієм в управлінні економічною безпекою підприємства / Я.М. Криль // Культура народів Причорномор'я. – 2011. – № 215. – С. 86-90.

Рецензент статті
Д.е.н., доцент Ляшенко О.М.

Стаття надійшла до редакції
10.10.2012 р.